

ágyúira és a szerb meg horvát gyilkosokra, mint valami hetvenkedő, aki azzal ámtja magát, hogy ura a helyzetnek, mint Rambo, aki győzni fog a közelgő összecsapásban – igaz, Gorenje márkájú fegyverrel, vagyis házi készítésű bodzapuskákkal.

VÉR ÉS ÚJJÁSZÜLETÉS

Aztán jött 1991. június 26. szokatlanul forró kora nyári napja, amikor a szlovénok kikiáltották függetlenségüket, jelképesen megpecsételve az újjászületést. Pontosan úgy történt, ahogy már pár hónappal, sőt évvel korábban megjövendölték. A két dac össze-csapott: a szlovénoké meg a hadseregé.

Az ünneplők felett, a derült égbolton, amely júniusban lassan sötétedik be, hirtelen megjelent két repülőgép. Két MIG hasította az eget Ljubljana felett fülsiketítő zajjal, keleti irányból a lenyugvó nap felé repülve. Két acélmadár, bármely fegyvernél jobban szimbolizálva az erőt, a tülerőt. Lent, a földön, a gyalogosok végeláthatatlan tömege a nyakát nyújtogatva kémlelte az eget. És szorongva kérdezte: „Csak nem merik megtenni...?”

Megmerték. Pár órával később, kevéssel éjfél után kinyíltak a laktanyák kapui, s az utcákat elöntötték a tankoszlopok. Újabb repülőgépek követték őket, amelyek röpcédulákon intelmeket szórtak a földre, miszerint otthon kell maradni, munkába kell állni, mert minden ellenállás kíméletlenül megtorolatik...

Mégis volt ellenállás. Néhány napig tartott. Meglepte a hadsereget, hisz láthatóan azt gondolta, viszonylag könnyű hadjáratra indul, amely egymagában eléggé rémisztő lesz ahhoz, hogy a lázadó ország meghódoljon. És tulajdonképpen náluk is jobban meglepte magukat a szlovénokat, akik annyi időn át győzködtek magukat meg a világot, hogy ilyesmire egyáltalán nem képesek, hogy béketűrésük már úgyszólván axiómává vált. Az összecsapásokban 65 ember vesztette életét. Viszonylag kevés, de elég ahhoz, hogy mindkét dacot lehűtse. A szlovénok visszafogták dühüket, és megadóan aláírták a brioni egyezményt, amelyben ígéretet tettek arra, hogy nem mennek fejjel a falnak. A hadsereg is lenyelte a békát, és megígérte, hogy nem megy sisakos fejével és egyéb segédeszközével a szlovén falnak. Valahogy így. Ez éppen nem hadtörténet és nem is kíván az lenni.

Akármi is történt azokban a napokban, Kranjski Janez nem bújt a kemencesutba, és nem adta meg magát a sorsának. Nem viselkedett buzi módjára, férfiatlanul, agresszivitásra képtelenül.

S amíg a harcok folytak, a szlovénok szeme csillogott a gyönyörűségtől, hogy végre alkalmuk nyílik bizonyítani a Délnek meg a világnak és önmaguknak, minde-nekelőtt önmaguknak, hogy nem buzik, nem pipogyák, nem szolgák. Mérheterlen kielégülésükre szolgált a tény, hogy a Dél végre tetteivel is bizonyítja erőszakos, kíméletlen, erőszaktevő voltát, azét a férfit, aki minden Nemet Igennek értelmez. Vége eljött az idő, hogy Pornoszlávia valóra váltsa jóslatát: „Csak tessék! De figyelmeztetek – alábecsülsz!” Azokban a forró nyári napokban Szlovénia abban a meggyő-ződésben élt, hogy a férfi, akivel 1918-ban olyan nagy bizalommal összekötötte az életét, hogy megmeneküljön az északról és nyugatról fenyegető veszélytől, most végleg okot szolgáltatott a házasság felbontására. És tulajdonképpen nagy szolgálatot tett vele.

A történet több humorral és öniróniával végződik, mint amennyivel elkezdődött. Kevés nyoma van benne Ivan Cankarnak. Idővel feledésbe merült Cankar hite, misze-rint „a Júliai Alpoktól az Égei-tengerig megtelepült nagy család egyik tagja vagyunk”, bizonyára azon tag miatt is, amely erőszakkal fenyegetett – olyan eshetőséggel,

amellyel Cankar és kortársai nem mertek számolni. Szlovénia úgy döntött, parasztemenyasszonyból Európa szobalánya lesz – szegényen és tétován, soványan és csöpöpet sem tekintélyesen, de készen arra, hogy a maga lábára álljon. Egymagában és a maga lábán – e szavakat ismételte makacsul, miközben Európa ajtaján kopogtatott. Keszkenője ott volt minden eshetőségre a zsebében, de sokkal kevésbé volt könnyes, mint annak idején.

GÁLLOS ORSOLYA fordítása

ANTON TRSTENJAK

Szlovén sztereotípiák

Nekünk, szlovénoknak, van egy egyedülálló tulajdonságunk, amely elegendő is ahhoz, hogy közös nevezőre hozzuk a „szlovén jellemet”, hogy legalább egy jellemvonásban jellegzetesen egységesek legyünk, és köntörfalazás nélkül beszélhessünk a „szlovén jellemről”; a szlovén lenézi az olaszt, a németre viszont felnéz, a magyarnak pedig hátat fordít. Ezt kifejezhetjük a pszichológia nyelvén is: az olaszokkal szemben felsőbbrendűségi érzést táplálunk, a németekkel kisebbrendűségi érzésünk van, a magyarokról pedig nem is veszünk tudomást, figyelemre se méltatjuk őket: igen kevésbé érintik életterünket, és túl keveset jelentenek a világban ahhoz, hogy jobban tisztelhesük őket. A magyarokkal szemben a szlovén vízszintes viszonyban van, az olaszokkal és a németekkel szemben pedig függőlegesben, de ellentétes irányúban. A három szomszédos nemzettel szemben tanúsított szlovén magatartás eltérő jellegének hátterét természetesen a történelemben kell keresnünk, amely szomszédaink mellett hosszú évszázadokon keresztül alakított bennünket (...)

Hogy e sztereotípiák milyen értékeket képviselnek az „életben”, arra jellemző példaként álljon itt baráti szomszédaink, a horvátok véleménye, akik még mindig a régi osztrák módi szerint jellemzik a szlovénokat, amikor ezzel a kifejezéssel illetik őket: „átkozott krajnai”. Ez a heterosztereotípiás plasztikus megvilágítást kap az ismert anekdotában: a vonaton találkozik egy horvát és egy szlovén; az utóbbi gyorsan kifejti, hogy ő stájer és nem krajnai; ezzel a horvátot egy pillanat alatt oly módon motiválja, hogy az dicsérni kezdi a szlovénokat; amikor pedig búcsúzáskor a „stájer” nyíltan megmondja, hogy ő mégiscsak krajnai, a horvát búcsúzásul ezt kiáltja: „átkozott krajnai, ámbár stájer, sohase higgy neki!”

A krajnaiaknak, aki földrajzilag a tengerpartiak, a karintiaiak és a stájerok között helyezkednek el, ezért igen erősen kidolgozott heterosztereotípiájuk van a másik háromról: a tengerpartiak számukra bőbeszédűek, akiknek nem kell adni a szavára, mert felületeseek; elvtelen, beképzelt emberek, akiknek nem szabad hinni; a karintiaiak puhák, hajlíthatók, jellegtelenek; a stájerok barátságosak, de képmutatók; amikor a legbarátságosabbak, akkor hihetsz nekik a legkevésbé.

A tengerpartiaknak, a karintiaiaknak és a stájeroknak viszont – legalábbis ezeket a jegyeket illetően – körülbelül azonos a sztereotípiájuk a krajnaiakról: szerintük ezek elvtelenek, kemények és hidegek.

Érdekes, hogy mindezeknek a sztereotípiáknak az autosztereotípiákban is megvan a ugyanaz a sajátosságai, csak másféle, persze pozitív előjellel: a krajnaiak nagyon